

De Nederlandsche Dialectstudie in 1941

door L. GROOTAERS,
Hoogleeraar aan de Universiteit te Leuven

I. Bibliographie. — In deze *Handelingen* verscheen het jaarlijksch overzicht door L. GROOTAERS (1).

Ook de beredeneerde bibliographie van J. HAUST, E. LEGROS, M. PIRON et L. REMACLE, *La Philologie wallonne en 1940* bevat wetenswaardigheden voor de Nederlandsche dialectologen (2).

II. Publicaties van algemeenen aard. — Van de *Mededeelingen van de Zuidnederlandsche Dialectcentrale* te Leuven (3) verschenen n^{rs} 33 tot en met 36 (blz. 235-299 van Deel II). Ze bevatten de vragenlijsten 34, 35 en 36 (4), alsmede opstellen uit tijdschriften (die we elders vermelden). L. GROOTAERS gaf een overzicht van de werkzaamheden van de Leuvensche centrale in 1940 (5).

De Amsterdamsche Commissies publiceerden verslagen over hun werkzaamheden in 1940 : de Dialectencommissie stuurde in 1941 haar tiende vragenlijst uit : deze bevat vragen over het boerenhuis en het boerenbedrijf : sommige van deze woorden waren nog niet aanwezig op de Leuvensche Dialectcentrale ; ze werden begin 1942 gevraagd, zoodat het materiaal van de Amsterdamsche lijst in Noord en Zuid zal aanwezig zijn. Ook stuurde de Amsterdamsche

Commissie een eerste proeflijst uit om langs den weg van de schriftelijke enquête phonologische gegevens te verkrijgen: deze lijst stond ons echter niet ter beschikking. Ten gevolge van de overeenkomst waarvan in ons vorige overzicht werd gewaagd, zal de 4^e aflevering van den Noord- en Zuidnederlandschen Taalatlas bewerkt worden door den Secretaris van de Amsterdamsche Dialectencommissie (6).

De Volkskundecommissie stuurde haar zevende vragenlijst uit: ze behandelt zwangerschap en geboorte, gevelteekens en een volkslied (7).

Beide Commissies zullen samen een reeks populaire handleidingen uitgeven over volkskunde, voorgeschiedenis en dialecten onder den titel *Hoekstenen onzer Volkskultuur*: het eerste deeltje *De Wetenschap der Volkskunde* door J. DE VRIES, is verschenen en zal gevolgd worden door andere over de dialecten.

Mej. H. C. M. GHIJSEN stuurde in 1941 de n^{rs} 63 tot en met 66 uit van het *Verenigingsnieuws van de Zeeuwse Vereniging voor Dialectonderzoek*: de vragenlijsten bevatten de letter M en aanvullende vragen over de letters A en B (8).

In zijn nieuw tijdschriftje *Folklore en Dialect van het Mechelsche tracht* J. VAN BALBERGHE een algemeene karakteristiek te geven van *De taal van den Mechelaar* (9).

De Noordbrabantsche dialectoloog A. WEIJNEN, van wien we geregeld de opstellen hebben gesignaleerd, heeft nu een algemeen werk geschreven over *De Nederlandse Dialecten* (10). Het boek bestaat uit een reeks losse hoofdstukken, waarin de voornaamste vraagstukken uit de moderne dialectologie op onderhoudende wijze worden besproken: een vulgariseerend boek kunnen we dit werk niet heeten, want het veronderstelt bekendheid met de discussies, waartoe de publicaties van de voornaamste

linguïsten en dialectologen in de laatste vijftien jaren hebben aanleiding gegeven. Hier volgen de titels van eenige hoofdstukken, met een paar opmerkingen van ons, waar het pas geeft : *Geschiedenis van onze dialectologie, Dialectelementen en dialecttypen* (hier lezen we : „Naast de silben die gekenmerkt worden door langzame, bijna slepende, rustige expiratie met weinig bewogen of geleidelijk toe- en afnemende melodie, waarvoor termen als zweeftoon, sleeptoon, traagheidsaccent in gebruik zijn gekomen, die overigens in bijna alle nederlandse dialecten allergeewoonst zijn*, kennen de Limburgers de typische val- of stoottoon, ook wel verscherping genaamd.” (Dat de Noordnederlandsche, inz. de Hollandsche dialecten den sleeptoon zouden kennen, lijkt mij onmogelijk : telkenmale mij op bijeenkomsten met Noordnederlandsche vakgenoten de opmerking werd gemaakt dat ik in mijn spraak mijn Zuidlimburgsche afkomst niet verraadde, was dit te danken aan een bewust onderdrukken van den sleeptoon : in het Algemeen Beschaafd spreek ik b. v. opzettelijk het enkelvoud van *steen* en *berg* uit met den stoottoon, die in mijn dialect juist dient om het meervoud van het enkelvoud te onderscheiden. Natuurlijk moet het scherp-afbrekende dat den stoottoon in sommige Limburgsche dialecten kenmerkt, eenigzins getemperd worden ; ik betwijfel dus dat schr. de beide Limburgsche tonen juist heeft gehoord) ; *De dialecten een functie van het volkseigene en het volk* (met genoeg constateren we dat schr. hier het leelijke „volksch” vermijdt) ; *Kaartenverscheidenheid* (voorbeelden van zeer verschillende verspreiding van woordvormen) ; *Cultuurtaal tegenover streektaal* ; *Het voorbeeld der steden* ; *Staat en taal* ; *Hollandse expansie* ; *Het stadsfries* ; *Edele Brabant, Were di !* (Noord-

* Spatieering van ons.

brab. toestanden) ; *Expansiologitis* (Heeroma's theoriën) ; *Het succes der Leliaerts* (Fransche invloed) ; *Duitse invloeden* (hier wordt Verviers genoemd als een der Nederfrankische dialecten van het N.-O. der provincie Luik, door W. WELTER behandeld in *Dialectbibl.* IV) ; *In het schemerduister van vroege en voorgeschiedenis* (de theoriën van VAN GINNEKEN worden „merkwaardig gewaagd en toch aantrekkelijk” genoemd ; het gaat hierover den veronderstelden „Saksentocht door Nederland heen”, waarvoor wel geen historische gegevens bestaan, maar „VAN GINNEKEN (heeft) hiervoor” gaat schr. geestdriftig voort „een prachtig argument gegeven in de verbreiding van een merkwaardig en bekend geval van medeklinkeromzetting. Er loopt nl. dwars door ons land een brede strook waar i. p. v. de verbinding *sp* : *ps* gezegd wordt”. We verwijzen naar onze bespreking van VAN GINNEKEN'S *Ras en Taal* en van deze *sp-ps*-kaart, waarvan we aange-toond hebben dat ze geheel fout was (*Handel.*, X, 188) ; het schijnt niet veel te baten dat er geregeld wordt be-wezen (zie onze *Bibl. overzichten* in deze *Handel.*, passim) dat het materiaal van Willems zoo maar niet in kaarten kan omgezet worden, vooral niet in isophonenkaarten ; de Nijmeegsche school zwijgt deze critiek eenvoudig dood en gaat rustig op denzelfden weg verder : men zie thans weer de studie van P. V. VERSTEGEN over de Wg. *sk* in dit deel van de *Handel.*, vooral noot 1 op blz. 33 en de onze over *De aangeblazen H* in de Maart-aflev. (1942) van de *Verst. en Med. Kon. Vl. Akad.* : de lezer legge onze kaart eens naast die verschenen in *Onze Taaltuin*, I, 379-382) ; *Nog enkele historische verklaringen* (oorsprong van de isoglossen) ; *Coïncidenties op de grenzen van cultuurprovincies* ; *Aardrijkskunde en taalkunde* ; *Interne factoren* (b. v. homonymie) ; *Indeling van onze dialecten* (geeft een overzichtskaart met 45 isoglossen uit klank- en vormleer ; een zeer verdienste-

lijke poging tot synthese, en natuurlijk betrouwbaar in de mate waarin de gebruikte bronnen dit zijn : merkwaardigerwijs krijgt de hierboven genoemde grens van de H-lijn een geheel ander verloop dan bij VAN GINNEKEN, alhoewel deze als bron wordt aangegeven voor lijn 44 : deze benadert de werkelijkheid iets meer, maar vertoont toch nog zeer grove afwijkingen) ; in het geheel heeft schr. een werk geleverd, dat van veel voorstudie getuigt, maar kritisch moet gelezen worden.

H. L. BEZOEN geeft een voor historici bestemd overzicht van de resultaten bereikt door *Het historisch onderzoek van de landstaal* ; hij steunt vooral op het werk van KLOEKE en HEEROMA (11).

De Amsterdamsche romanist M. VALKHOFF schreef een onderhoudend populair-wetenschappelijk werkje over *De Expansie van het Nederlands* : hij behandelt de kolonisatievraagstukken en taalexpanstievorschijnselen in de West-europesche gebieden : ook de gegevens uit de moderne dialecten worden zorgvuldig verwerkt ; een hoogst nuttige lectuur voor niet-romanisten, en voor Neerlandici in de eerste plaats (12).

III. Klank- en Vormleer. — Van de hand van den betreurden N. VAN WIJK verscheen nog een opstel over *Scherp en zwak gesneden klinkers* (13) : deze benamingen verkiest hij, zooals hij reeds vroeger betoogde, boven lang en kort, tenminste wat het Alg. Besch. betreft : het onderscheid *Kaat-kat* beschouwt hij eerder als een intonatie- dan als een quantiteitsoppositie ; o. i. is de vraag : wat is hier hoofdzaak, intonatie of quantiteit, van een phonologisch standpunt uit gezien, nog niet opgelost en kan alleen de experimentatie hier licht brengen. Hoe jammer dat een dergelijk onderzoek niet meer door VAN WIJK kan geleid worden : met zijn uitgebreide kennis van zeer uit-

eenlopende talen en met zijn scherp gehoor had hij aan een experimentator kunnen wenken geven op dit gebied, waarop Colinet in 1904 den eersten stap zette: phonologie en phonetica onderscheidt hij weliswaar nog niet duidelijk, maar wel geeft hij een merkwaardige beschrijving van het verschil in *articulatie* tusschen de zoogen. korte en lange *a* in het Nederlandsch: men herleze het tweede deel van het *Aanhangsel* bij zijn studie over de *Quantiteit der vocaal a in het dialect van Aalst* (*Louv. Bijdr.*, V, 346-348); duidelijk wordt hier bedoeld hetgeen VAN WIJK scherp en zwak gesneden noemt.

Hetzelfde vraagstuk komt ook ter sprake in een scherpzinnige studie van W. DOLS, *Een phonologisch probleem der Limburgsche dialecten* (14): schr. heeft het over de tooncorrelatie (sleeptoon en stoottoon) en haar verband met de opvatting van het quantiteitsprobleem. Moeten we voor Limburg (inz. voor het Sittardsch dialect) de correlatie kort en lang aannemen ofwel aansluiten bij de opvatting die VAN WIJK voor het Algem. Besch. aanneemt, nl. scherp gesneden (niet rekbaar) en zwak gesneden (rekbaar)? Zooals VAN WIJK en VAN GINNEKEN reeds hebben betoogd gaat de theorie van TRUBETZKOY over de „Silbenschnitt“-correlatie voor het Limburgsch met zijn polytonisch systeem niet op: volgens den leider der Praagsche school zou het bestaan van deze correlatie dat van de gemineeringscorrelatie (kort-lang) uitsluiten; nochtans meent DOLS in zijn dialect beide naast elkaar te vinden, maar vraagt zich bescheiden af of het niet „aan eigen onhandigheid” te wijten is dat hij iets meent te ontdekken dat volgens TRUBETZKOY een „phonologische ongerijmdheid” is.

In een naschrift, getiteld *De grondslagen der phonologie* (15) stelt J. VAN GINNEKEN den Limburgschen dialectoloog gerust met er op te wijzen, o. i. zeer terecht, dat

de phonologie „een beetje te veel (wordt) opgevat als een wet van Perzen en Meden”.

TRUBETZKOY heeft zijn theorie door inductie verkregen : kunnen er genoeg voorbeelden gevonden worden van talen waar de wetten niet opgaan, dan moeten deze laatste aangepast worden ; volgens schr. zou het Limburgsch gemineeringscorrelatie bezitten, terwijl de „Silbenschnitt”-correlatie er onder Brabantschen invloed zou geïmporteerd zijn.

Ook N. VAN WIJK kiest stelling tegenover de studie van W. DOLS ; onder den titel „*Silbenschnitt*” en *Quantiteit* (16) toont hij aan dat TRUBETZKOY toen hij zijn *Grundzüge* redigeerde, „op twee gedachten hinkte”, hetgeen ons niet moet verwonderen, daar de schr. overleed voor hij zijn manuscript kon persklaar maken ; hij zou tot de opvatting gekomen zijn dat „Silbenschnitt”-verschijnselen geen quantiteits-verschijnselen zijn. Phonologisch gezien zou de Limburgsch-Rijnsche groep een snede-correlatie bezitten (met concomitante quantiteitsvariaties) en een toonbewegings-correlatie ; in sommige dier dialecten heeft zich nochtans een phonologische quantiteitscorrelatie gevormd, b. v. te Eupen en Membach (hier bij vergissing Memberg geschreven) : zie de door DOLS (*o. c.*, blz. 201, noot 2) aangehaalde passages uit de twee werken van W. WELTER resp. over Eupen en het N.-O. der provincie Luik.

Ten slotte komt J. VAN GINNEKEN nog eens terug op de heele quaestie van *Gedekte en ongedekte klinkers* in het Nederlandsch ; schr. geeft een duidelijke uiteenzetting van den huidige phonologischen toestand en komt tot de conclusie dat „Silbenschnitt” + quantiteitsverschil + timbreverschil met de silbenbouw een samengestelde differentieeringscorrelatie vormen. Hij bestrijdt dus dat slechts „één element phonologisch relevant” zou zijn : dit was „een typisch Russische overdrijving van TRUBETZKOY” (17).

Mej. H. C. M. GHIJSEN geeft een reeks voorbeelden van

neiging tot behoud van stemhebbende medeklinkers, als ook van neutraliseering van stemlooze tot stemhebbende in gevallen waar het Nederlandsch de stemlooze heeft of stemhebbende tot stemlooze neutraliseert (b. v. auslaut van *paard*, *rug*, enz.); het materiaal komt hoofdzakelijk uit Domburg en omgeving (18); dit onderzoek behandelt dus grotendeels de verschijnselen, die vroeger als Sandhi in pausa werden bestempeld (zie de vroegere monographiën in *Louv. Bijdr.*). Schrijfster zou dit onderzoek systematisch moeten voortzetten en vooral de verschijnselen geographisch moeten begrenzen.

P. W(IJNANTS) deelt *Een en ander over het Mechelsch dialect* mede (19): het interessantste geldt de klankleer, nl. de merkwaardige Mechelsche *a* in *ma:kə* „maken” naast *məkt* in den 3^{en} pers. enk. en 2^{en} pers. mv.; volgens schr. zou de *a*: een innovatie zijn: ze is inderdaad uitsluitend aan de stad zelf eigen; zie hierover ook L. GOEMANS, *Een phonetische puzzle* in *Is. Teirlinck-Album*, 99-103 (in deze *Handel*. VI, 180-181 vermeld); verder worden besproken, de mouilleering, de ontronding in de omgeving van Mechelen, *f* en *v* in leenwoorden en umlaut in diminutieven; ten slotte geeft schr. een zeer aannemelijke verklaring van het raadselachtige *buskoree* of *buskomaree* „schommel”; dit is nl. het eerste vers van een kinderriempje dat bij het schommelen wordt gezongen: *bieske rijden* = *byskørseje*.

R. FONCKE behandelt *De lange en de korte a in het Mechelsch dialect* en vergelijkt met het Algem. Beschaafd (20), terwijl J. VAN BALBERGHE *Klankverschillen tusschen Alg. Besch. Ned. en het Mechelsch dialect bij de vervoeging der werkwoorden* opteekent (21).

W. DOLS bespreekt uitvoerig het boek van BRANCO VAN DANTZIG over *De korte o-klanken* (zie deze *Handel*. XV, 398) (22).

A. WEIJNEN zet zijn *Bijdragen tot de historische gram-*

matica der Brabantsche dialecten voort en behandelt de stijgende diphthongen en de afwijkingen van het grammatisch geslacht (23).

Onder den titel *Taaie onregelmatigheden* geeft G. ROYEN nieuw materiaal over de Nederl. sterke wkw. in aansluiting bij VAN HAERINGEN's opstel (zie deze *Handel.*, XV, 399); (24) dezelfde geleerde zet dit onderzoek voort over *Verbale grilligheden* en wel met materiaal uit tallooze moderne auteurs (25).

G. G. KLOEKE komt terug op de oorsprongsquaestie van *jullie*, in aansluiting bij zijn vroegere academische rede over *Déftige en gemeenzame taal*; thans heeft schr. twee achttiendeeuwsche plaatsen ontdekt waaruit blijkt dat *jullie* werkelijk een vervorming is van *joului* (26).

J. RENDERS geeft *Opmerkingen omtrent Noordbrabantsche verkleinwoorden*, in aansluiting bij PÉE's boek over de diminutiva (27).

IV. **Syntaxis.** — W. ROUKENS deelt onder den titel *De stijl der Limburgers* (28) de resultaten mede van een statistisch onderzoek van het zinsverband in driehonderd zinnen uit een prozaschets van Pastoor Schleider uit Vijlen.

A. A. VERDENIUS bespreekt *Een onveranderlijk relatief dat*, en ook *wat* als relatief na niet-onzijdig antecedent (29).

J. VAN BALBERGHE bespreekt eenige vormen van *De ontkenning in het Mechelsch* (30).

A. A. VERDENIUS brengt nog eenig materiaal uit de Hollandsche spreektaal der 17^e eeuw betreffende *Congruerende voegwoorden*, als aanvulling bij het opstel van VAN HAERINGEN in deze *Handel.*, XIV, 178 en XV, 400 genoemd (31).

V. **Dialectgeographie.** — In 1941 verscheen de tweede aflevering van den *Taalatlas van Noord- en Zuid-Neder-*

land (32); de vijftien kaarten zijn : *jong(e) varken(s), herkauwen, klaver, het vrouwelijk konijn, eikels, zoeken, het prefix van het verleden deelwoord, het gesneden mannelijk paard, het vrouwelijk rund, het mannelijk konijn, het mannelijk paard, het gesneden varken, de mannelijke kat*. G. G. KLOEKE heeft bij deze tweede reeks kaarten een voorbericht geschreven, waarin een aantal quaesties van practischen of van principieelen aard worden besproken : hij beantwoordt vragen door de critiek steeds weer gesteld, b. v. waarom het ingezonden materiaal niet interpreteren (b. v. wat de spelling aangaat), waarom uit onvolledig materiaal publiceeren? Hij vraagt dat men degenen die werken even rustig late werken en of de heeren boetpredikers geen nuttiger werk zouden doen, „wanneer zij hun sombere vermaningen wilden richten tot hen, die niet ter kerke gaan”. Vooral behartenswaardig is hetgeen er gezegd wordt over het verschil in methode tusschen de taalhistorische en de taalgeographische onderzoekingen : de eerste achten zich gelukkig wanneer ze zich bij de verklaring van een taalfeit op een twintigtal bronnen kunnen beroepen, maar zijn niet malsch in hun critiek wanneer de taalgeograaf die materiaal uit \pm tweeduizend bronnen gebruikt, deze niet alle tweeduizend nauwkeurig heeft kunnen controleeren ! De Leidsche taalAtlas heeft inderdaad reeds heel wat inkt doen vloeien : de bewerker mag niet klagen dat hem de goeie raad van zijn vakgenooten wordt onthouden.

Zoo schrijft K. HEEROMA zeer waardeerend over afl. 1-2, maar maakt eenige opmerkingen over kaartenkeuze, e. dgl. (33).

Het uitvoerigst worden de kaarten besproken door J. VAN GINNEKEN, die aan elke aflevering van den *TaalAtlas* een aflevering van *Onze Taaltuin* besteedt. Elke kaart wordt geïnterpreteerd : bij de behandeling van KLOEKE's graskaart (34) viel ons op dat VAN GINNEKEN

de verklaring van Limburgsch *groes* [gru:s] als ablaut bij *gras* (cfr. FRANCK-VAN WIJK i. v.) meent te kunnen ontzenuwen met zich te beroepen op de rekking uit de verbogen vormen. In Belgisch Zuid-Limburg kan *groes* dit in geen geval zijn, want hoe zou een gerekte *a* tot *oe* [u:] worden in Limburg? Daarbij komt dat er een werkelijk gerekte vorm uit de verbogen vorm bestaat, nl. [gro:s], die naast *gru:s* voorkomt: de eerste beteekent „gras” en is een regelmatige rekking (vgl. *voet* „vat”, *lo:m* „lam”, adj., enz.), terwijl de tweede „stuk graszode” beteekent en den representant van Wg. *ô* bevat.

In de bespreking van de tweede aflevering (35), en wel van de *hengst*-kaart doet de volgende passage glimlachen (*O. T.*, IX, 378) „Wat de *h* betreft, teekent KLOEKE op deze kaart alle *h*-looze vormen rood, zoodat hier de streken, waar de *h* geen phoneem meer is, vrij duidelijk, maar toch niet met voldoende juistheid zijn opgegeven, daar hiervoor een schriftelijke enquête onder niet-geschoolde phonetici* geen veilige beslissing geeft.” En dan verwijst de recensent naar zijn eigen *h*-kaart (*O. T.*, I, 379): impliceert hij hiermee dat deze door mondelinge enquête werd verkregen? De origineele schriften van P. WILLEMS bewijzen immers dat zij zijn eenige bron waren voor het Zuiden (men leze thans hierover blz. 218 van ons opstel over *De aangeblazen H* in *Versl. en Med. K. Vl. Ak.*, Maart 1942).

Onder den titel *Desiderata* voor den Taalatlas oppert Mej. J. DAAN eenige bezwaren en drukt eenige wenschen van methodologischen aard uit (36).

Mej. A. R. HOL, bewerkster van een der kaarten heeft deze uitvoerig geographisch en historisch geïnterpreteerd onder den titel: *Het prefix in het verleden deelwoord* (37). Voor het Zuiden beschikte zij over goed materiaal, vooral

* Bedoeld worden zeker wel „phonetisch niet-geschoolden”.

uit het Gentsche Seminarie afkomstig, voor het Noorden over de Zinnen van Wenker (te Amsterdam) en eigen opnemingen. Schr. had haar materiaal voor het Zuiden nog kunnen aanvullen met de gedetailleerde dialectgrammatica's, die ook de vormleer hebben behandeld; dan zou de uitzondering door Tongeren (Q 162) thans gevormd (volgens haar bron) een verklaring gevonden hebben: vóór 35 jaar teekende ik aan bij het verl. deelw. *geleden* dat *lejə* zoo goed als de eenig gebruikte vorm was, maar hier en daar *gəlejə* onder schoolinvloed begon op te duiken bij de jongere generaties (*Louv. Bijdr.*, VIII, 328 en noot 1). Aan het historisch gedeelte ligt een uitvoerig oorkondenonderzoek ten gronde.

In een uitvoerig opstel behandelt J. LEENEN de Limburgsche en de Rijnsche ontwikkeling van Wg. *a* en *o* vóór *l* + dentaal; de diverse vormen bewegen zich *Tussen* „Oud”, „Olt” en „Alt” (38) zooals schr. zijn stuk betitelt en vormen een ingewikkeld geheel van expansie en contra-expansie. Doorlopend worden andere specifiek oostelijke verschijnselen besproken en hun grenzen met die der *al* + dentaal-ontwikkeling vergeleken, b. v. vokaliseering van *n* in *gans*, van *ch* in *nacht*, van *l* voor andere medeklinkers, enz. als in *kalf*, *volk*, enz.

P. V. VERSTEGEN bakent *De ontrondingsgebieden in Zuid-Nederland* af (39); hieronder moeten die gebieden verstaan worden, waar de fonologische oppositie tusschen geronde en ongeronde klinkers niet bestaat en de sprekers het verschil tusschen *i* en *y*, *e* en *ø* niet hooren.

Mej. J. DAAN geeft de *Taalkaarten* buik en kuit (40) in zeer geschematiseerden vorm: we zullen deze kaarten wel in de door de Amsterdamsche Commissie te bewerken afleveringen van den Taalatlas mogen verwachten. De diphtongeeringslijnen komen ongeveer met die van KLOEKE's *muis*-kaart overeen. In een volgende aflev.

komt nog een *Rectificatie* (41) van een paar door zetfouten onverstaaubar geworden plaatsen.

In de Nijmeegsche dissertatie van W. A. F. JANSSEN, *De verbreiding van de uu-uitspraak voor Wgm. ú in Zuid-Oost-Nederland* (42) wordt KLOEKE's *Hollandsche expansie*-theorie bestreden wat betreft het Land van Cuyck, Noord-Limburg en Oost-Gelderland. Daar het boek voor ons niet toegankelijk was onder de huidige omstandigheden moeten we ons met deze vermelding tevredenstellen.

Dezelfde schr. bespreekt eigenaardige gevallen van verkorting voor bepaalde consonanten van Wg. *ú* en *î* in het Venlosch stadsdialect. Hij heeft de *î*- en *ú*-woorden in de stad en in haar omgeving opgeteekend en komt tot de conclusie dat *Venlo als kultuurhaard* (43) moet worden beschouwd; het verkortingsverschijnsel schrijft hij niet toe, zooals SCHRIJNEN dit in zijn *Isoglossen van Ramisch* had gedaan, aan invloed van het Alg. Besch., maar wel aan „het hogere cultuurpeil der stadsbewoners”, beter gezegd hypercorrecte reactie tegen de plattelandstaal (hyperurbanisme).

Weer heeft G. G. KLOEKE een waardevol opstel toegevoegd aan zijn reeks publicaties over aanspreekvormen nl. over *De beleefde Friese aanspraak met jou, een hoofdstuk uit de geschiedenis der betrekkingen tussen Fries, Gronings, Hollands en Nederlands* (44). Het Friesche pronomen *jou* kan namelijk in elke omgeving gebruikt worden (vgl. Eng. *you*) en is dus een uitstekend surrogaat voor het Nederl. *U*; dit namen de Friezen niet over omdat auslaut-*y* niet in hun phonologisch systeem past; *jou* is echter uit het poss. *jouwes* geabstraheerd als *U* uit *Uwes*: op deze wijze heeft het Holl. *U* toch onrechtstreeks zijn invloed gehad op het ontstaan van Friesch *jou*.

A. WEYNEN geeft een kaart van *De hoepel* in het centrale

deel van Nederland, nl. tusschen de groote rivieren en de rijksgrens (45).

Dezelfde bespreekt H. VANGASSEN's *Dialectatlas van Vlaamsch Brabant* (46) uitvoerig en lovend. In 1933 heeft schr. zelf een enquête in dit gebied meegemaakt en vindt zijn gegevens bevestigd op een paar na : toch „zal ook VANGASSEN wel toegeven dat hem iets ontsnapt is” als WEIJNEN constateert dat hem (WEYNEN) voor „vlinder” *prijkeêr* opgegeven werd „welke vorm bij VANGASSEN ontbreekt” (!). Over de beruchte Brusselsche *chasseurs de prinkêres* schijnen de onderzoekers in 1933 niets vernomen te hebben : van de laatste prinkeerenjagers kunnen zij een mooi kiekje vinden in *Eigen Schoon en De Brabänder*, XXIV (1941), blz. 297 : uit het interessante, hieronder vermelde opstel van de hand van E. VAN DER LINDEN zullen ze dan vernemen wat in ons Brabant met een *prinkeer* bedoeld wordt en zien dat dit woord bij VANGASSEN moest ontbreken.

J. L. PAUWELS gaf een populairwetenschappelijke studie over *Het Onze-Lieve-Heersbeestje in de dialecten en in de folklore* ; hij bespreekt hier de meeste namen die over geheel Europa worden gebruikt voor dit diertje (47).

Eenige geographische gegevens over Westvlaamsche dialecteigenaardigheden vindt men in een brochure van K. BERQUIN, eigenlijk bestemd om aanstaande onderwijzers op de verschillen tusschen Alg. Besch. en dialect attent te maken (48).

Op 15 blz. schetst W. WELTER op populair toon *Die maasländischen Mundarten im deutsch-niederländischen Kulturzusammenhang* (49).

C. G. N. DE VOOYS geeft een achtste *Bijdrage tot de Mnl. woord-geografie en woord-chronologie* ; ditmaal behandelt hij *Middeleeuws Vlaams en Brabants* (50).

VI. Woordenschat. — F. DE TOLLENAERE verklaart Fr. *coquemar* op dezelfde wijze als wij (zie het vorige Bibl. overzicht, *Handel.*, XV, 400); ons stukje bleef hem onbekend, hetgeen in den huidige tijd allerminst te verwonderen is (51).

H. BEZOEN wil *Oostndl. beteun(e), beteeun(e)* „schaarsch” verklaren als „bij tweeën” d. i. bij kleine hoeveelheden (52); volgens J. HEINSIUS in een *Naschrift* hierbij (53) zou de beteekenis kunnen geweest zijn „aan twee kanten ingesloten”, vgl. Engl. *between*.

W. DOLS bespreekt den eigenaardigen vorm *noick* die in een zeventiendeewsch juridischen tekst voorkomt: deze is afkomstig uit Schinveld en bevat een mengtaal met Nederlandsche en Nederduitsche elementen (54); hierbij geeft schr. nog een vervolg (55).

J. VAN BALBERGHE publiceert verschillende opstellen over den woordenschat van het Mechelsch, nl. diverse *Bijdragen tot een Mechelsch Idioticon* (56), *De benamingen der geldstukken* (57), *Plaatselijke volksnamen van groenten* (58), *Invloeden van Fransche woorden* (59), *De aardappel in folklore en dialect* (60); in dit laatste stuk wil hij *frut* „pommes de terre *frites*” verklaren door den persoonsnaam Frits: dit lijkt mij een onnoodige gewaagdheid.

J. GESSLER zet zijn reeks studies over *Oude Woorden en uitdrukkingen* voort (61, 62) en geeft een lijst van *Oud-hasseltsche namen der maanden* uit oorkonden der 15^e en 16^e eeuw (63).

In aansluiting bij zijn vroeger opstel over „slang” (zie *Handel.*, XV, 408) handelt C. G. N. DE VOOYS over *Scheldnamen, spotnamen en vleinamen*: natuurlijk kunnen ook de dialecten hier een rijken oogst opleveren (64).

E. DEWOLFS levert *Materiaal voor de studie van het Zuid-brabantsch* (65): dit bestaat uit een aantal voorbeelden

van ontwikkeling van klinkers en medeklinkers, vooral in plaatsnamen.

C. T(HEYS) deelt oude namen van dameskleeren mede, zooals die in een Brusselsch stuk uit de 18^e eeuw voorkomen (66); de meeste zijn van Franschen oorsprong. Interessant is de hypercorrecte vorm *lijnwaert*.

R. MERTENS geeft een derde bijdrage tot de *Folklore van het Varken*, nl. het slachten (67).

EM. VAN DER LINDEN vertelt de geschiedenis van de laatste Brusselsche „Prinkeerenjagers” en geeft dialectwoorden die hiermee verband houden (68).

In een stuk over *Limburg en het Nederlandsch Volkskarakter* deelt W. ROUKENS een aantal Limburgsche uitdrukkingen mede die volgens schr. dit karakter bepalen (69).

Voor Nederlandsche dialectologen zijn ook van belang de *Notes d'étymologie et de sémantique* van E. LEGROS in deze Handelingen verschenen; b. v. blz. 107-108 Luikerw. *broyon* dat over Ofr. *braon* wordt afgeleid van Nederfr. **brado*, te vergelijken met Zuidlimb. *brøj* „kuit van het been” en „snede spek”; blz. 115-134 een zeer uitvoerige bespreking van de vertegenwoordigers van Lat. **cannabula* „halsschot van de runderen” dat voortleeft in het Limb. *kə'nəf*, een zeer oude ontleening uit het Latijn, zooals *kə'nzəl* „dakgoot” uit *canalis* (70).

Van J. MÜLLER's *Rheinisches Wörterbuch* verschenen in 1941 alev. 76-78, waarmee de letter M wordt afgewerkt (71).

VII. Teksten. — J. ERINGA geeft een bloemlezing uit *Noord-Nederlandsche dialectlitteratuur* (72).

J. L. COX doet nogmaals een poging om een vroeger (*Handel.*, XV, 409) reeds medegedeelde aftelrijmpje te verklaren (72).

Br. VALENTINUS (73) en J. GESSLER (74) deelen nog andere aftelrijmpjes, e. dgl. uit het Maasland mede.

Zooals elk jaar bevat het Nederl.-Limburgsche tijdschrift *Veldeke* een groot aantal dialectteksten (75).

AANTEEKENINGEN

(1) L. GROOTAERS, De Nederlandsche dialectstudie in 1940. *Handel. van de Kon. Comm. voor Topon. en Dial.*, XV (1941) 395-416 en *Meded. van de Zuidned. Dialectcentrale*, Nr. 36 (1941, Nr. 4) 277-298.

(2) J. HAUST, E. LEGROS, M. PIRON et L. REMACLE. La Philologie wallonne en 1940. *Handel. van de Kon. Comm. voor Top. en Dial.*, XV (1941) 105-134.

(3) *Mededeelingen van de Zuidnederlandsche Dialectcentrale*. Nrs. 33-36. Leuven, 1941. Blz. 235-299.

(4) L. GROOTAERS. Zuidnederlandsch Dialectonderzoek. Vragenlijsten 36, 37 en 38. *Leuvensche Bijdragen, Bijblad*, XXXIII (1941) 4-10, 74-79 en *Mededeelingen van de Zuidnederlandsche Dialectcentrale*, 1941, Nr. 35, 207-276 en 1942, Nr. 37, 307-314.

(5) L. GROOTAERS, Het dialectonderzoek in 1940. *Leuvensche Bijdragen, Bijblad*, XXXII (1940) 61-64 en *Mededeelingen van de Zuidnederlandsche Dialectcentrale*, 1941, Nrs. 33-34, 251-254.

(6) *Verslag van de Dialecten-Commissie der Kon. Nederl. Akademie van Wetenschappen te Amsterdam over 1941*. Amsterdam, 1941. 6 blz.

(7) *Verslag van de Volkskunde-Commissie der Kon. Nederl. Akad. van Wetenschappen te Amsterdam over 1941*. 5 blz.

(8) *Verenigingsnieuws van de Zeeuwse Vereniging voor*

Dialectonderzoek. Nrs. 63-66. Bij Mej. Dr. H. C. Ghijsen, Lijsterhof, Domburg.

(9) J. V(AN) B(ALBERGHE), De taal van den Mechelaar. *Folklore en Dialekt van het Mechelsche*. I (1940-41), 2.

(10) A. WEIJNEN, De Nederlandse Dialecten. Groningen, Batavia. Noordhoff. 1941, 190 blz.

(11) H. L. BEZOEN, Het historisch onderzoek van de landstaal. *Tijdschrift voor Geschiedenis*, LVI (1941) 39-50.

(12) M. VALKHOFF, De Expansie van het Nederlands. Den Haag, Leopold. 1941. 102 blz.

(13) N. VAN WIJK, Scherp en zwak gesneden klinkers. *De Nieuwe Taalgids*, XXXV (1941) 15-24.

(14) W. DOLS, Een phonologisch probleem der Limburgsche dialecten. *Onze Taaltuin*, IX (1940-41), 193-211.

(15) J. VAN GINNEKEN, De grondslagen der phonologie. *Onze Taaltuin*, IX (1940-41) 211-212.

(16) N. VAN WIJK, „Silbenschnitt” en Quantiteit. *Onze Taaltuin*, IX (1940-41) 229-235.

(17) J. VAN GINNEKEN, Gedekte en ongedekte klinkers. *Onze Taaltuin*, X (1941-42) 97-102.

(18) H. C. M. GHIJSEN, De neutralisatie der medeklinkers in het Zeeuwsche taalgebied. *Onze Taaltuin*, X (1941-42) 13-20.

(19) P. W(IJNANTS), Een en ander over het Mechelsch dialect. *Folklore en dialekt van het Mechelsche*. I (1940-41) 50-53, 56-57.

(20) R. FONCKE, De lange en de korte A in het Mechelsch dialect. *Folklore en Dialekt van het Mechelsche*. I (1940-41) 64-65.

(21) J. VAN BALBERGHE, Klankverschillen tusschen het Algemeen Beschaafd Nederlandsch en het Mechelsch dialect bij de vervoeging der werkwoorden. *Folklore en Dialekt van het Mechelsche*, II (1941-42) 1-7.

(22) W. DOLS, De korte o-klanken in het Nederlandsch. *Onze Taaltuin*, X (1941-42) 36-46.

(23) A. WEIJNEN, Bijdragen tot de historische grammatica der Brabantsche dialecten. *Onze Taaltuin*, IX (1940-41) 318-320.

(24) G. ROYEN, Taaie onregelmatigheid. *De Nieuwe Taalgids*, XXXV (1941) 208-220.

(25) G. ROYEN, Verbale grilligheid. *De Nieuwe Taalgids*, XXXV (1941) 256-269.

(26) G. G. KLOEKE, Over *jullie* en enige andere pronomena. *De Nieuwe Taalgids*, XXXV (1941) 161-170.

(27) J. RENDERS, Opmerkingen omtrent Noordbrabantsche verkleinwoorden. *Onze Taaltuin*, IX (1940-41) 235-241.

(28) W. ROUKENS, De stijl der Limburgsche volkstaal. I. *Veldeke*, XVI (1941-42) 29-32.

(29) A. A. VERDENIUS, Een onveranderlijk relatief *dat*. *De Nieuwe Taalgids*, XXXV (1941) 108-116.

(30) J. VAN BALBERGHE, De ontkenning in het Mechelsch dialect. *Folklore en Dialekt van het Mechelsche*. I (1940-41) 8.

(31) A. A. VERDENIUS, „Congruerende voegwoorden”. *Tijdschr. voor Nederl. Taal- en Letterkunde*, LX (1941) 126-127.

(32) G. G. KLOEKE, Taalatlas van Noord- en Zuid-Nederland. Tweede Aflevering, met medew. van de dames S. E. E. VAN GILSE, L. G. DE GRAAF, I. HABERMEHL, Dr. A. R. HOL en de heren Dr. B. VAN DEN BERG, Dr. A. P. KIEFT, J. W. WEEVERS uitgeg. door —. Leiden, E. J. Brill. 1941. Voorbericht (blz. 1-16) en 15 Ktn.

(33) K. HEEROMA, De Leidse Taalatlas. *De Nieuwe Taalgids*, XXXV (1941) 337-351.

(34) J. VAN GINNEKEN, Kloeke's eerste Aflevering van

den Taalatlas van Noord- en Zuid-Nederland. *Onze Taaltuin*, IX (1940-41) 289-314.

(35) J. VAN GINNEKEN, De Tweede Aflevering van onzen Nederlandschen Taalatlas. *Onze Taaltuin*, IX (1940-41) 353-384.

(36) J. DAAN, Desiderata voor den Taalatlas. *Onze Taaltuin*, X (1941-42) 21-24.

(37) A. R. HOL, Het prefix in het verleden deelwoord. *Tijdschr. voor Nederl. Taal- en Letterk.*, LX (1941) 249-293.

(38) J. LEENEN, Tussen „Oud”, „Olt” en „Alt”. *Handel. Kon. Comm. Top. en Dial.*, XV (1941) 305-355.

(39) V. VERSTEGEN, De ontrondingsgebieden in Zuid-Nederland. *Handel. Kon. Comm. voor Top. en Dial.*, XV (1941) 299-304 en *Mededeelingen van de Zuidnederlandsche Dialectcentrale*, 1942, Nr. 37, 301-306.

(40) J. DAAN, Taalkaarten *buik* en *kuit*. *Onze Taaltuin*, IX (1940-41) 251-256.

(41) J. DAAN, Rectificatie : Taalkaarten *buik* en *kuit*. *Onze Taaltuin*, IX (1940-41) 281.

(42) W. A. F. JANSSEN, De verbreiding van de *uu*-uitspraak voor Westgermaansch *ú* in Zuid-Oost-Nederland. Maastricht, Van Aelst. 1941. XVI+125+48 blz.

(43) W. JANSSEN, Venlo als kultuurhaard. Verkortingen van Wgm. *i* en *ú* te Venlo en omgeving. *Onze Taaltuin*, X (1941-42) 103-114.

(44) G. G. KLOEKE, De beleefde Friese aanspraak met *jou*, een hoofdstuk uit de geschiedenis der betrekkingen tussen Fries, Gronings, Hollands en Nederlands. *Meded. der Kon. Akad. van Wetensch. Afd. Lett.*, N. R. Deel 4, Nr. 17. 63 blz.

(45) A. WEIJNEN, De hoepel. *Onze Taaltuin*, IX (1940-41) 275-280.

(46) A. WEIJNEN, H. Vangassen, Dialect-Atlas van Vlaamsch-Brabant. *Onze Taaltuin*, IX (1940-41) 283-287.

(47) J. L. PAUWELS, Het Onze-Lieve-Heersbeestje in de dialecten en in de folklore. Een taalkundige en folkloristische studie. Antwerpen, Standaard-Boekhandel, 1941. 56 blz.

(48) K. BERQUIN, Westvlaamsche uitspraakfouten en hun genezing. Torhout (Bij den schrijver, Normaalschool) 1940. 41 blz.

(49) W. WELTER, Die maasländischen Mundarten im deutsch-niederländischen Kulturzusammenhang. Aachen, Heimatverlag. 1941. 15 blz. (Nordwesteuropäische Reihe. Folge A).

(50) C. G. N. DE VOOYS, Bijdragen tot de Middelnederlandse woord-geografie en woord-chronologie. VIII. Middel-euws Vlaams en Brabants. *Tijdschr. voor Nederl. Taal- en Letterk.*, LX (1941) 228-248.

(51) F. DE TOLLENAERE, Sur l'origine du français coquemar. *Zeitschr. für rom. Philol.*, LXI (1941) 502-506.

(52) H. L. BEZOEN, Oostndl. *beteun(e)*, *betuun(e)* „schaars” [$< *bi-twén(e)$]. *Tijdschr. voor Nederl. Taal- en Letterk.*, LX (1941) 119-125.

(53) J. HEINSIUS. Naschrift. *Tijdschr. voor Nederl. Taal- en Letterk.*, LX (1941) 125.

(54) W. DOLS, *Noick*, een zeventiende-eeuwsch woord uit Zuid-Limburg. Met Naschrift. *Onze Taaltuin*, IX (1940-41) 257-263.

(55) W. DOLS, Tweektaligheid in het renovatiedeel van het Schinveldsche rol- en genachtingboek. *Onze Taaltuin*, IX (1940-41) 263-269.

(56) J. VAN BALBERGHE, Bijdragen tot een Mechelsch idioticon. *Folklore en Dialekt van het Mechelsche*. I (1940-41) 8, 23, 45, 66, 73.

(57) J. V(AN) B(ALBERGHE), De benamingen der geldstukken in het Mechelsch dialect. *Folklore en Dialekt van het Mechelsche*. I (1940-41) 3.

(58) J. VAN BALBERGHE, Plaatselijke volksnamen van onze groenten en toekruiden. *Folklore en Dialekt van het Mechelsche*. I (1940-41) 35-36.

(59) J. VAN BALBERGHE, De invloeden van Fransche woorden op de volkstaal. *Folklore en Dialekt van het Mechelsche*. I (1940-41) 42-43.

(60) J., De aardappel in de Mechelsche folklore en het dialekt. *Folklore en Dialekt van het Mechelsche*. I (1940-41) 70-71.

(61) J. GESSLER, Over oude woorden en uitdrukkingen : *Lijfkoek en Lieverkoek*. *Leuvensche Bijdragen, Bijblad*, XXXIII (1941) 1-4 en *Mededeelingen van de Zuidned. Dialectcentralé*, 1941, Nr. 3, blz. 267-270.

(62) J. GESSLER, Over oude woorden en uitdrukkingen. Vijfde reeks. *Leuvensche Bijdragen*, XXXIII (1941) 53-59.

(63) J. GESSLER, Over de Oudhasseltsche namen der maanden. *Leuvensche Bijdragen*, XXXIII (1941) 128-133.

(64) C. G. N. DE VOOYS, Scheldnamen, spotnamen en vleinenamen. *De Nieuwe Taalgids*, XXXV (1941) 49-62.

(65) E. DEWOLFS, Materiaal voor de studie van het Zuidbrabantsch. *Eigen Schoon en De Brabander*, XXIV (1941) 99-104.

(66) C. T(HEYS), Uit de kleerkast van een Brusselsche dame in de 18^e eeuw. *Eigen Schoon en De Brabander*, XXIV (1941) 221-222.

(67) R. MERTENS, De Folklore van het Varken. III. Het Slechten. *Eigen Schoon en De Brabander*, XXIV (1941) 204-212.

(68) EM. VAN DER LINDEN, Van de Brusselsche schermers tot de laatste „Prinkeerenjagers”. *Eigen Schoon en de Brabander*, XXIV (1941) 289-297.

(69) W. ROUKENS, Limburg en het Nederlandsch Volkskarakter, speciaal in het licht der Volkskultuur. *Public.*

de la Soc. hist. et archéol. dans le Limbourg, LXXVII (1941) 333-360.

(70) E. LEGROS, Notes d'étymologie et de sémantique. *Hand. Kon. Comm. Top. Dial.*, XV (1941) 105-134.

(71) J. MÜLLER, Rheinisches Wörterbuch, bearb. und hrsg. von —. Lief. 76-78 (V, 14-16 : *mölschen-Myrte*) Kol. 1249-1500.

(72) J. ERINGA, Noord-Nederlandsche dialectlitteratuur. *Onze Taaltuin*, IX (1940-41) 273-275.

(73) J. L. COX, Nog over „Een Parel uit de Taalfolklore”. *Limburg*, XXII (1940-41) 212-214.

(74) Br. VALENTINUS, Maaslandsche Folklore. *Limburg*, XXII (1940-41) 112-114.

(75) J. GESSLER, Nog over Maaslandsche Folklore. *Limburg*, XXII (1940-41) 152-155.

AANVULLING EN VERBETERING

1° De lezer zal een en ander over plaatselijke benamingen van munten vinden in het volgende opstel :

(76) J. H. VAN LESSEN, Over namen van munten, in het bijzonder over *stuiver*. Tijdschr. voor Nederl. Taal- en Letterkunde, LX (1941) 49-67.

2° In ons vorig overzicht moet Aanteekening (5), *Handel.*, XV, 410 en *Meded. van de Zuidned. Dialectcentrale*, 1940, Nr. 36, blz. 202 luiden als volgt :

(5) L. GROOTAERS, Het dialectonderzoek in 1939. *Leuvensche Bijdragen, Bijblad*, XXXII (1940) 61-64 en *Mededeelingen van de Zuidnederlandsche Dialectcentrale*, Nr. 33-34, blz. 251-254.

NASCHRIFT

Daar de belangstelling voor het dialectonderzoek in Noord- en Zuidnederland ieder jaar toeneemt, wordt ook het gevaar groter dat aan den bewerker van bovenstaande overzicht een zeker aantal publicaties ontgaan. Daarom zouden wij de lezers zeer dankbaar zijn indien ze ons overdrukjes, enz. konden bezorgen van opstellen, die in *plaatselijke tijdschriften* of in de *provinciale pers* verschijnen op het gebied van de dialectstudie; desgewenscht worden de toegezonden exemplaren per omgaande teruggestuurd (Adres : Prof. Dr. L. GROOTAERS, Naamsche Steenweg, 158, Leuven, België).
